

SPRÁVY A RECENZIE

XI. kolokvium mladých jazykovedcov

V dňoch 28. až 30. novembra 2001 sa v Spišskej Novej Vsi uskutočnil jedenásty ročník Kolokvia mladých jazykovedcov. Toto podujatie už niekoľko rokov organizuje Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV a Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, tohto roku i v spolupráci s Katedrou slovenského jazyka a literatúry a Katedrou slavistiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

V mene Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV a Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV rokovanie otvorila M. Nábělková a spolu s organizátormi P. Karpinským a Z. Miškovicovou z FF PU v Prešove privítali 54 účastníkov kolokvia zo 6 štátov.

V úvodnom bloku ako prvý vystúpil M. O l o š t i a k (FF PU Prešov), ktorý v príspevku na tému *Variantnosť anglických mien v slovenčine* tézovito predstavil svoju budúcu diplomovú prácu. Činitele významne vplyvajúce na formálnu stránku cudzích (anglických) proprií v slovenčine rozdelil na interlingválne (napr. fyzická dĺžka, fonotaktické ustrojenie, variantnosť vo východiskovom jazyku), intralingválne (úzus v slovenčine, vplyv výslovnosti na skloňovanie) a extralingválne (frekvencia, popularnosť mena, časový faktor, ovládanie príslušného jazyka). Ďalej sa predstavili hostia z Česka: L. J a n o v e c (Praha) s príspevkom *Internacionalizácia a frazémy*, M. J a m b o r o v á (Praha) s referátom nazvaným *K staročeským výrazom textilnej výroby* a T. I v a n o v á (Praha) *O tom, ako Slováci mluvia a Česi rozprávajú*. Vo svojom vystúpení načrtla jazykovú situáciu Slovákov študujúcich na univerzitách v Česku a upozornila na niektoré aspekty ich komunikácie s českými priateľmi. Zaujímavé boli zistenia o prepínaní kódov, podporené i malým sociolinguvistickým výskumom. Ďalší príspevok s názvom „*Sme svoji*“: o komunikačnej stratégii masových médií predniesol J. R u s n á k (FF PU Prešov). Kriticky sa v ňom dotkol zámernej transformácie intímneho na verejné v rozhlasovej relácii Hráme jubilantom, zamieňaniu sveta reality so svetom fikcie, kde sa dôležitým stáva čas, resp. počet minút v éteri rádia. Spomenul i problematiku tzv. podprahovej reklamy a implantáciu erotiky do médií. L. H a š o v á (Praha) vystúpila s referátom *Nos autom – ucho vlakom*, v ktorom sa venovala slangovému slovníku Vysokoškolského umeleckého súboru Karlovej univerzity. Podobne orientovaný príspevok s názvom *Sociolekty vybraných alternatívnych a marginálnych kultúr* predniesla A. G á l i s o v á (PF UMB Banská Bystrica). Predstavila v ňom vlastný dotazník na

výskum sociolektických slov používaných v minoritných skupinách. Pod drobnohľad si vzala skupinu drogovovo závislých a komunikačné situácie, v ktorých sa sociolektizmy používajú, pričom skúmala, aké sociálne faktory na ich používanie vplyvajú. Na základe dotazníka a výskumu v teréne vypracovala výkladový a frekvenčný slovník termínov v spomenutej skupine. A. Holá (PF UK Bratislava) v príspevku *Školské prezývky a vplyv postavenia jednotlivcov v sociálnej skupine na ne* objasnila proces vzniku niektorých prezývok v školskom prostredí z onomastického, ale i sociolingvistického aspektu. Tému vlastných mien sa venovala A. Gerláková (PF UMB Banská Bystrica). V referáte *Názvy ulíc mesta Prešov v praxi* porovnávala miestny úzus s oficiálnym znením pomenovania ulíc a významných budov v jej rodnom meste Prešove. Ďalej sa predstavili O. Timonová (Ľvov) s príspevkom *Hybridné útvary v súčasnej slovenčine*, L. Kmeťko (PF UK Bratislava) s referátom *Niektoré lingvistické teórie humoru a ich interpretačné možnosti vo vzťahu k detským vtípom*. J. Javorčíková (FHV UMB Banská Bystrica) sa venovala mnohožánrovosti modernej americkej drámy na príklade divadelnej hry M. Normana *'night, Mother*. Ako posledný v tomto bloku vystúpil P. Karpinský (FF PU Prešov) s príspevkom *Variantnosť a normatívnosť kultúrneho jazyka na konfrontácii historických textov*, v ktorom demonštroval jazykovú situáciu kultúrnej východoslovenčiny v 16. – 17. storočí na konkrétnom texte z obce Vítkovce v spíšskonovoveskom okrese. Objasnil predpokladaný pôvod pisateľa textu a venoval sa analýze jazyka na ortografickej, morfolologickej i syntaktickej rovine. Živou diskusiou sa tento blok príspevkov ukončil.

Ďalší blok otvoril M. Sloboda (Praha) s témou *Ako na jazyk národnostnej menšiny: interakčné siete a biografie?* s podtitulom *Slováci v chorvátskom Iloku*. Nasledoval referát K. Kopeckého (Olomouc) *Slovenčina v ČR – už len jazykom minority?* Predstavil v ňom kultúrny život Slovákov žijúcich v Olomouci a pri česko-slovenských vzťahoch sa dotkol i vydávania časopisov (napr. *Mosty*) zaoberajúcich sa touto problematikou. H. Marešová (Olomouc) sa venovala českým enklávam v Chorvátsku a v Banáte. Načrtla tendencie vývinu českého jazyka na Balkáne i sociálne vplyvy na jazykovú situáciu v tomto prostredí. V. Novotná (Praha) v referáte *Zo zradných slov v češtine a v srbčine* skúmala podobnosti a rozdiely v českej a srbskej lexike (rozdielne významy homofón týchto dvoch jazykov) a D. Jakšová (FF UK Bratislava), lektorka slovinského jazyka, sa venovala zradnostiam, ktorým musia čeliť Slováci pri osvojovaní si slovinského jazyka. Poukázala na rozdiely medzi štandardnou varietou slovinčiny a hovorovou slovinčinou, bez poznania ktorých často dochádza ku komunikačným šumom i k nedorozumeniam. Ďalej odznel príspevok M. Křístka (Brno) *O jednej z funkcií antropónym z hľadiska štylistiky*, referát O. Komarovej (Kyjev) *Niektoré osobitosti jazykových kontaktov príbuzných jazykov (slovenčiny a ukrajinčiny)* a prís-

pevok J. Mihálík (FF UK Bratislava) *Arabské slová v slovenčine*. Kriticky sa vyslovil o niektorých lexikografických príručkach, napr. o Slovníku cudzích slov, v ktorých sú nesprávne údaje o pôvode niektorých podľa neho arabských slov. Tento príspevok vyvolal neskoršiu živú diskusiu o chápaní pôvodu slov. Viacerí podporili stanovisko, že slovníky by mali uvádzať údaj o tranzitnej krajine, t. j. o krajine, z ktorej bolo slovo prevzaté a ktorá nemusí byť totožná s krajinou či jazykom jeho pôvodu. L. Korbeliová (Praha) predstavila *Špeciálny slovník češtiny pre cudzincov*, na ktorom pracuje kolektív na univerzite v Olomouci. J. Janíková (Praha) v referáte *A to sa ma pýtate?* prezentovala svoju rozsiahlejšiu prácu zameranú na výskum suprasegmentálnych vlastností na základe konfrontácie prejavov Moravanov a Čechov. M. Fedák (JÚLŠ SAV Bratislava) predniesol referát o rozkolísanosti a variantnosti písania veľkých písmen na začiatku slovných spojení pomenúvajúcich rozhodovacie a organizačné jednotky inštitúcií, podnikov a organizácií (správne rady, dozorné rady a pod.). J. Světlá (Praha) sa zaoberala internacionalizáciou slovnej zásoby v oblasti cestovného ruchu a L. Giansová (FF PU Prešov) venovala pozornosť deklinačným systémom v slovenčine od jej uzákonenia Ľ. Štúrom. Spomenula tiež problémy detí so zaraďovaním jednotlivých slov do deklinačných typov (napr. substantívum *dedo* a pod.) a prezentovala súčasné teórie delenia deklinačných typov umožňujúce ľahšie zorientovanie sa detí v bludisku deklinačných výnimiek.

Tretí blok príspevkov bol zameraný predovšetkým na historicko-dialektologickú problematiku. J. Miętłová (Toruń) najprv prezentovala svoju prácu *Česká a poľská počítačová lexika*. Venovala sa najmä miere adaptácie internacionalizmov (hlavne anglicizmov) z oblasti výpočtovej techniky v poľštine a v špeciálnej časti svojho príspevku sa zaoberala fonetickou adaptáciou týchto termínov. Samotný historicko-dialektologický blok otvoril M. Hovaničik (JÚLŠ SAV Bratislava) príspevkom na tému *Vývin slovnej zásoby v spišskom nárečí pri pohľade na historický materiál*. Na základe konfrontácie výsledkov svojho výskumu s dialektologickou kartotékou v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV poukázal na nevyhnutnosť získať nový dialektologický materiál, ktorý by bol relevantným zdrojom skúmania súčasných tendencií v slovenských nárečiach. J. Krško (FHV UMB Banská Bystrica) v príspevku *Mikroštruktúrne vzťahy v turčianskej hydronymii* predstavil časť svojej habilitačnej práce a načrtol i problematiku a prehľad terminologického uchopenia viacmennosti u viacerých autorov. Stotožnil sa s názorom M. Majtána, ktorý tento jav nazýva onymická synonymia, pričom na základe skúmania názvov vodných tokov a na základe lexikologicko-sémantickej charakteristiky týchto názvov J. Krško pracuje i s pojmami onymická polysémia, resp. homonymia. Zo svojej dizertačnej práce vychádzal M. Schacherl (Brno) v príspevku *Štylistická charakteristika hláskových a slovotvorných prostriedkov v legende*

Inultus z knihy J. Zeyera *Tri legendy o krucifixe*. V podobnom duchu sa niesli i referáty tímu mladých poľských lingvistiek z Torune. A. Zagunová predstavila *Varšavské úvahy o rukopise a jazyku prepisovateľa*, J. Mięlczareková prezentovala svoju prácu *Odras vokalického a konsonantického systému v pravopise českej rukopisnej pamiatky z konca 15. stor. zo zbierky Mestskej knižnice v Toruni* a K. Nowakowská sa pokúsila o jazykovú analýzu evanjelickej lexiky týkajúcej sa zbraní a vojny. M. Stluka (Praha) sa v príspevku *Staročeské životy Krista Pána* obšírne venoval charakteristike textových dokladov tejto literárnohistorickej pamiatky a zameral sa najmä na špecifiká grafickej realizácie niektorých foném, na hláskoslovné zmeny a na typické morfológické črty jazyka daných textov. E. Hrdinová (Olomouc) svoj príspevok nazvala *K špecifickým lexémam v jazyku pravoslávnych kresťanov na Morave*. Za základ tejto špecifickej náboženskej lexiky považuje lexikálne výpožičky, z ktorých väčšinu tvoria cirkevné slovanizmy, ku ktorým zaraduje kalky a polokalky gréckych lexém, grécizmy a vlastné cirkevné slovanizmy a výpožičky zo živých slovanských jazykov a taktiež z gréčtiny a z rumunčiny. Charakteristikou *Špeciálnej terminológie v Staročeskom slovníku* sa zaoberala Z. Braunšteinová (Praha) a objasnila výskyt a používanie terminologických skratiek a skratky „spec.“ v danom lexikografickom diele. B. Lehečka (Praha) v príspevku *Na čo sa fixuje stará čeština* načrtnol projekt, v rámci ktorého sa podieľa na príprave elektronických edícií rôznorodých staročeských textov. M. Vajdlová (Praha) prítomných zaujala i pobavila *Delením živočíšnej ríše v slovníkoch Bohemár Bartolomeja z Chlumca, Nomenclator quadrilinguis D. A. Veleslavína a Orbis Pictus J. A. Komenského*. Tento blok príspevkov ukončili B. Michalová (Praha), ktorá zúčastneným priblížila jazyk a štýl vybraných ukážok českej barokovej korešpondencie, a L. Wojtylak (Krakov) so širšie koncipovanou témou *Podobnost' a pribuznost' jazykov*.

Posledný okruh príspevkov tohtoročného kolokvia otvorila M. Sulčková (Praha) témou *K lingvoliterárnym stykom slovenských a českých puchmajerovcov*. Referát N. Janočkovej (JÚLŠ SAV Bratislava) o distributívnych slovesách pod názvom *Tretia tvár distributívnosti* bol prvým z radu príspevkov venovaných kategórii vidu. Ch. Heinz (Viedeň) prezentoval časť svojej práce o finitných spôsoboch slovesného deja pri terminatívnych a aterminatívnych slovesách v ruštine a v češtine. Niekoľko poznámok k odrazu kategórie vidu v českom národnom korpusu uviedla M. Reslová (Praha) a terminologickou nejednoznačnosťou používania pojmov vid a aspekt v slovanskej a západoeurópskej jazykovede sa zaoberala T. Gamratová (JÚLŠ SAV Bratislava). M. Nilson (Göteborg) na základe svojpomocne zostaveného korpusu slovenských textov spracoval jednotlivé významy slovesa *ísť* ako pomocného slovesa v slovenčine. Témou i precíznym spôsobom spracovania zaujala M. Ivanová (FF PU Prešov). V príspevku *Explicitnost'*

verzus implicitnosť v pragmaticky motivovaných výpovediach sa zamerala na jednovetné písomné komunikáty vo vymedzenom verejnom sociálnom priestore, t. j. predovšetkým na príkazy a zákazy informatívno-direktívneho charakteru vo forme verejných nápisov. Záveru kolokvia dominoval tím českých lingvistov z Ústavu pro jazyk český AV ČR, pracujúcich pod vedením O. Martincovej na grantovom projekte Internacionalizmy v novej českej slovnej zásobe. Jednotlivé čiastkové problémy výskumu prezentovali Z. Opavská v príspevku *K neologickým internacionalizmom v českej slovnej zásobe*, J. Marvíncová s témou *K problematike neosémantizmov internacionálnej povahy*, P. Šmídová sa zaoberala vzťahom multiverbizácie a internacionalizácie a Z. Tichá v príspevku *O postojoch k internacionalizmom* predstavila metódy a výsledky sociolingvistického výskumu vzťahu používateľov jazyka k cudzím slovám. Prijemným osviežením sa stal príspevok A. Ráfayovej (JÚLŠ SAV Bratislava) *O komunikácii prostredníctvom vizítiek*, ale i poukázanie na *Pravopisné zvláštnosti francúzštiny v elektronicky spracovanej komunikácii*, ktoré prezentovala K. Chovancová (FHV UMB Banská Bystrica). Kolokvium uzavrel J. Kubá (FHV UMB Banská Bystrica) literárno-lingvistickou analýzou jazykovo-štylistickej povahy motívu smrti v prózach Vajanského, Tajovského a Hronského.

Za všetkých, všetkým a za všetko sa poďakovala opäť M. Nábělková, ktorá v záverečnom slove zhodnotila priebeh i výsledky tohtoročného kolokvia a vyjadrila nádej, ba až istotu, že o rok sa stretneme znova. My dúfame, že na budúci rok nás svojou prítomnosťou a cennými radami poctia viacerí skúsenejší odborníci. Materiály z kolokvia budú publikované v zborníku *Varia XI*.

Terézia Gamratová – Miroslav Hovančík

Zborník o modlitbe

(Modlitba a jej jazykové, literárne a komunikačné hodnoty.

Ed. S. Očenášová-Štrbová. Banská Bystrica, Inštitút sociálnych vecí a kultúrnych štúdií, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici 2000. 160 s.)

Editorka zborníka S. Očenášová-Štrbová v podtitule naznačuje, že by mohlo ísť o založenie novej edície (*Zborník štúdií I.*). Kým donedávna štúdium modlitby stálo u nás s výnimkou teologických kruhov na okraji výskumného záujmu, dnes už táto téma prestáva byť tabuizovaná (porov. aj najnovší zborník s touto tematikou *Text a kontext v náboženskej komunikácii*, ktorý vyšiel takmer paralelne zásluhou